

Sociologiska institutionen

Makten och härligheten

Svenska kriminalvårdares upplevelse av att arbeta med tvångsåtgärder

Kandidatuppsats: SOCK07, 15hp

Av: Ulrika Viinikka

Handledare: Kjell Nilsson

Vårterminen 2021

Abstract

Författare: Ulrika Viinikka

Titel: Makten och härligheten – Svenska kriminalvårdares upplevelse av att arbeta med tvångsåtgärder

Kandidatuppsats, SOCK07

Handledare: Kjell Nilsson

Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2021

Kriminalvården är en myndighet som arbetar med tvångsåtgärder. Tvångsåtgärderna blir särskilt tydliga på anstalter där klienter frihetsberövas. För att kunna utträtta dessa tvångsåtgärder krävs kriminalvårdare. Kriminalvårdarens arbetsroll kan även innebära att de är tvungna att utöva våldshandlingar gentemot klienter. Denna studie fokuserar på kriminalvårdarens upplevelse av att arbeta med tvångsåtgärder samt att utöva våld i tjänsten. Syftet är att utforska kriminalvårdarnas upplevelse av att utöva tvångsåtgärder och hur de förhåller sig till detta i sin arbetsroll. Uppsatsen bygger på intervjuer av kriminalvårdare som arbetar på en anstalt av säkerhetsklass 1. Intervjuunderlaget har därefter analyserats utifrån en diskursiv analys kopplat till Michel Foucaults teori om makt samt Erving Goffmans teori om rollgestaltning.

Resultatet visar att intervjupersonerna upplever att kriminalvårdare måste vara lugna, stabila och mentalt kyliga för att göra en trovärdig rollgestaltning som en kompetent kriminalvårdare. Dessa egenskaper införlivas i utövandet av tvångsåtgärderna för att göra maktutövandet humant. Vidare framkommer att intervjupersonerna upplever att tvångsåtgärder och våldshandlingar kan vara nödvändiga i deras tjänsteutövande.

Nyckelord: Kriminalvården, tvångsåtgärder, våldsutövning, rollgestaltning, makt.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte.....	1
1.2 Problemformulering.....	1
1.3 Disposition.....	2
2. Bakgrund	2
2.1 Förförståelse.....	2
2.2 Tidigare forskning.....	3
3. Teori	5
3.1 Michel Foucault.....	5
3.2 Erving Goffman.....	7
4. Metod	8
4.1 Diskursanalys.....	8
4.2 Urval och intervjupersoner.....	9
4.3 Intervjumetod och databearbetning.....	11
4.4 Reliabilitet och validitet.....	12
5. Analys	13
5.1 Att arbeta med tvångsåtgärder.....	13
5.2 Att utöva våldshandlingar.....	16
5.3 Kompetenser och rolltagande.....	19
6. Sammanfattning och reflektioner	21
6.1 Sammanfattning.....	22
6.2 Egna reflektioner.....	23
6.3 Fortsatt forskning.....	24
7. Referenslista	25

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev, e-post

Bilaga 2: Intervjuguide

Bilaga 3: Begrepp i Kriminalvården

1. Inledning

Frihetsberövande institutioner har under lång tid varit föremål för studier och forskning inom sociologin. Ofta har fokus varit att studera och analysera den frihetsberövades utsatta situation. I modern tid har forskare även intresserat sig för den anställdes situation inom frihetsberövande myndighetsutövning. Kriminalvårdare på landets fängelser arbetar dagligen med olika former av tvångsåtgärder. Eftersom klienter i anstalt är frihetsberövade utgör grunden för kriminalvårdarnas arbete en tvångsåtgärd. Mitt intresse har sin grund i att jag själv arbetar inom Kriminalvården och att jag i arbetet har lärt mig att använda tvångsutövning gentemot frihetsberövade individer. Det här arbetet kommer att fokusera på kriminalvårdares upplevelse av vissa arbetsmoment i deras arbetsroll. Jag kommer att utforska hur kriminalvårdarna reflekterar över att utöva tvångsåtgärder samt hur de upplever att använda sig av våldsutövande handlingar i tjänsten. Vidare kommer jag att utforska vilka kompetenser kriminalvårdarna upplever är viktiga att ha, för att arbeta med tvångsåtgärder och våldsutövande samt hur de formulerar sig kring användandet av dessa.

För att göra detta har jag använt mig av en kvalitativ metod i form av intervjuer för att få fram kriminalvårdares upplevelser. Därefter har jag gjort en diskursiv analys av kriminalvårdarnas beskrivningar relaterat till Michel Foucaults teori om makt samt Erving Goffmans teori om rollgestaltning.

1.1 Syfte

Syftet med min uppsats är att utforska hur kriminalvårdare upplever att det är att arbeta med tvångsåtgärder och hur de förhåller sig till dessa i sin yrkesroll. Detta relateras genom en diskursiv analys till teori om rolltagande och rollgestaltning samt kopplas till teori om makt.

1.2 Problemformulering

Det här arbetet behandlar följande grundtema: Hur upplever kriminalvårdare utövandet av tvångsåtgärder samt hur upplever de att använda våld i tjänsten. Tanken är att utifrån tre frågeställningar få svar på detta. Mina frågeställningar är som följer:

1. Hur upplever kriminalvårdare att det är att arbeta med tvångsåtgärder?

2. Hur upplever kriminalvårdare att det är att utöva våldshandlingar?
3. Hur formulerar kriminalvårdarna sina egna kompetenser kopplat till arbetet med tvångsåtgärder?

1.3 Disposition

Jag börjar arbetet med att beskriva min förförståelse till ämnet. Då jag arbetar inom Kriminalvård är det viktigt att beskriva vilket perspektiv jag har och hur detta påverkar mitt utgångsläge. Därefter gör jag en beskrivning av tidigare svensk forskning rörande svensk Kriminalvård, innehållandes olika delar av arbetsrollen som kriminalvårdare. Efter beskrivning av tidigare forskning gör jag en förklaring av de teorier som ligger till grund för analysen. Vidare beskrivs min metod. Aktuellt kapitel innebär att jag kommer att redovisa och förklara den metod som jag använt. Efter detta genomför jag en analys av intervjumaterialet. Slutligen kommer ett kapitel innehållandes diskussion bestående av en sammanfattning följt av mina reflektioner samt förslag på fortsatt forskning i ämnet.

Som bilagor har jag informationsbrev till intervjupersoner, intervjuguiden samt begreppsförklaring till de begrepp från Kriminalvården som används i uppsatsen.

2. Bakgrund

I bakgrunden kommer jag först beskriva min förförståelse av ämnet som denna uppsats handlar om. Därefter går jag igenom tidigare forskning gällande kriminalvårdare och deras yrkesroll.

2.1 Förförståelse

Under våren 2007 sökte jag ett nytt sommarjobb då jag ville arbeta med något som var relaterat till beteendevetenskap. En närstående tipsade mig om att Kriminalvården sökte sommarvikarier och nämnde att jag som studerade beteendevetenskapliga ämnen troligtvis skulle ha goda chanser att få jobb. Innan jag sökte detta sommarvikariat hade jag minimal kunskap om Kriminalvården och vad det innebar att arbeta som kriminalvårdare. Mitt intresse väcktes efter tipset och i april samma vår arbetade jag mitt första arbetspass på en sluten anstalt. Intresset för Kriminalvården var således något slumpartad men under sommaren växte nyfikenheten inför kriminalvårdarens komplexa arbetsroll. Efter den sommaren blev jag kvar i Kriminalvården och

har nu arbetat drygt 14 år inom myndigheten. Under arbetsresans gång, med mer erfarenhet och kunskap, har mitt intresse för kriminalvårdarrollen blivit större. Komplexiteten i arbetsrollen är utmanande och skapar nya insikter och frågor hela tiden. Jag är intresserad av att förstå hur en arbetsmiljö där människor utövar tvångsåtgärder dagligen påverkar individerna och vill få en ökad förståelse för kriminalvårdarens upplevelse av att agera i en tvingande och kontrollerande miljö.

2.2 Tidigare forskning

Kriminalvården ska vara en lärande myndighet. För att utveckla verksamheten har Kriminalvården en enhet för forskning och utvärdering (Forsknings- och utvärderingsenheten, FoU). FoUs uppdrag är att bidra med kunskapsunderlag och verka för en evidensbaserad kriminalvård. Enheten består av interna forskare samt ett vetenskapligt råd. Därtill upphandlar Kriminalvården extern forskning där de låter forskare från universitet och högskolor inkomma med förslag på framtida forskning (www.kriminalvarden.se). Under perioden 2007-2010 har två forskare (Anders Bruhn och Odd Lindberg) och en doktorand (Per-Åke Nylander) på Örebro Universitet tillsammans arbetat med projektet ”Kriminalvårdare i anstalt”. Projektet har resulterat i fyra artiklar i vetenskapliga tidskrifter, en doktorsavhandling och ett kapitel i en internationell antologi. Därtill har forskningsresultat presenterats på Kriminalvårdens forskningskonferenser jämte ett stort antal nationella och internationella forskningskonferenser.

Deras forskning har studerat flera aspekter av kriminalvårdarens arbetsroll. Bland annat behandlas vilka som söker sig till Kriminalvården, kriminalvårdarens syn på yrkesrollen samt hur kriminalvårdarna hanterar sina och andras känslor. Vilka blir då kriminalvårdare? Enligt studien framgår det att könsfördelningen generellt inom Kriminalvården består av 39% kvinnor och 61 % män. Könsfördelningen skiftar något beroende vilken typ av anstalt det rör sig om. Anstalter med manliga intagna och som har högre säkerhetsklass¹ har högre andel män än kvinnor, medan behandlingsavdelningar och lägre säkerhetsklasser har mer jämn könsfördelning. Vidare framkommer att ungefär 50% har utbildning på högskolenivå och att 38,5% har gymnasial utbildning. 4% av kriminalvårdarna har utbildning på grundskolenivå och resterande har någon annan form av högre eftergymnasial utbildning. Det framgår av forskningsresultaten att merparten, 97,4%, tycker att kriminalvårdare är underbetalda. Den

---

¹ Inom Kriminalvården finns tre säkerhetsklasser; där klass 1 är den högsta säkerhetsklassen och klass 3 den lägsta säkerhetsklassen.

avgörande faktorn för att stanna inom Kriminalvården är gemenskapen med arbetskamraterna enligt 88% av respondenterna (Bruhn, A., Lindberg, O., Nylander, P-Å., 2013).

Hur ser då kriminalvårdare på sin yrkesroll? Bruhn et al. (2013) beskriver kriminalvårdares dubbelsidiga roll som rehabiliterare och utövare av straff, där de olika delarna av samma roll kan leda till en konflikt i yrkesutövningen. I studien framgår att de flesta kriminalvårdare uttrycker att rehabilitering och behandling är viktigt i deras arbete. Beroende på säkerhetsklass värderas begreppet om säkerhet olika. På lägre säkerhetsklass framgår att begreppet säkerhet kopplas ihop med behandling medan det på högre säkerhetsklass kopplas ihop med kontroll. Trots olika tolkning av begreppet säkerhet framkommer ändå att kriminalvårdare arbetar med både säkerhet och rehabilitering och att de bedömer att båda delarna ingår i deras yrkesroll (Bruhn et al., 2013). Kriminalvårdarna har i studien beskrivit några specifika karaktärsdrag som är särskilt viktiga för att bli en god vårdare och dessa är: empatisk, välorganiserad, lugn, lyhörd, säkerhetsmedveten och human. Därtill beskriver kriminalvårdarna i studien att en god social förmåga är viktig för arbetsrollen (Bruhn et al., 2013).

Vidare ingår i studien kriminalvårdares upplevelser av att hantera känslor, både sina egna och de intagnas. Det framgår att det som upplevs svårast är att hantera intagnas psykiska ohälsa och när de är ledsna. Studien visar att kriminalvårdarna inte upplever att konflikter och uttryck av aggression är lika belastande och att de använder ett inarbetat arbetssätt där de är korrekta och artiga, försiktiga och konfliktundvikande. Till stor del visar kriminalvårdarna inte sina egna känslor utan är kontrollerade i sina känslouttryck. Det finns dock en viss skillnad i hur mycket känslor kriminalvårdare visar relaterat till säkerhetsklass, där kriminalvårdare i lägre säkerhetsklass visar mer känslor som rollmodell. Detta är kopplat till att kriminalvårdarna på olika avdelningar har olika nära arbete till intagna (Bruhn et al., 2013).

Bruhn, Lindberg och Nylander har under perioden 2007-2010 forskat i många delar av kriminalvårdarnas roll och även gått in en del på vårdarnas förhållningssätt gentemot Kriminalvårdens säkerhetsarbete. I sina studier har de riktat ljuset gentemot kriminalvårdarnas motsatta roller som rehabiliterare och utövare av kontroll i klienternas vardag. De har även fördjupat studierna kring kriminalvårdares upplevelse av svårigheter att hantera sina och andras känslor. I aktuell studie framkom det att kriminalvårdare upplever det mer belastande att hantera klienters psykiska ohälsa än att hantera aggressioner. Utifrån det vill jag gräva djupare i frågan hur kriminalvårdare upplever att det är att arbeta med tvångsåtgärder samt laga befogenhet (se bilaga 3 för begreppsförklaring). Utifrån Bruhn, Lindberg och Nylanders forskning vill jag

undersöka kriminalvårdarens upplevelse att det är mindre belastande att hantera aggressioner och även hur de upplever att det är att själv utöva våld i tjänsten.

3. Teori

För att utforska kriminalvårdarens beskrivningar av dem som makt- och våldsutövare i statens tjänst använder jag mig av teoretiska begrepp gällande makt och rollgestaltning. De teoretiker som jag använder mig av för att beskriva dessa begrepp är Michel Foucault samt Erving Goffman. Dessa teoretiska begrepp kommer jag sedan att relatera till kriminalvårdarnas utsagor om att utöva tvångs- och våldshandlingar i en diskursiv analys, där jag undersöker hur de beskriver sina handlingar i förhållande till deras rollgestaltning som kriminalvårdare.

3.1 Michel Foucault

Michel Foucault har gjort stort genomslag inom sociologin med de teorier han formulerade i sin moderna klassiker *Övervakning och straff* som gavs ut första gången 1974. Foucault fokuserar i denna på maktstrukturer och hur olika kunskapsområden reproducerat makt, med särskilt fokus på fängelsesystemets uppkomst. Kriminalvården skiljer sig inte från andra frihetsberövande verksamheter i det avseendet att det är en myndighet som arbetar med maktutövning. Foucault beskriver hur individer som arbetar i roller med makt i samhället utgör en ideologisk framställning av samhället. Dessa individer agerar genom sin roll i en verklighet med olika former av maktteknologier. Detta agerande utgör makten och skapar sanningsritualer och reproducerar en verklighet (Foucault, 2001). Varje medarbetare inom Kriminalvården behöver förhålla sig till de lagar som reglerar verksamheten. Utöver lagar och föreskrifter finns även andra styrande dokument som arbetsordningen samt olika former av policyer och riktlinjer. Det är framför allt två styrande dokument som formulerar medarbetarens diskurs. Den mest grundläggande är Kriminalvårdens arbetsordning (2020). Denna reglerar hur organisationen ska organiseras samt vilket ansvar varje medarbetare har, på olika beslutsnivåer. Kriminalvårdens medarbetarpolicy bygger vidare på arbetsordningen och formulerar hur varje medarbetare ska förhålla sig till den statliga värdegrunden². Av medarbetarpolicyn framgår att

---

² De sex principerna i den statliga värdegrunden är: demokrati som enligt regeringsformen slår fast att all offentlig makt utgår från folket; legalitet som innebär att den offentliga makten lyder under lagarna; objektivitet, saklighet och likabehandling; fri åsiktsbildning; respekt för alla människors lika värde samt effektivitet och service.

Kriminalvården genomför ett viktigt samhällsuppdrag. Kriminalvårdares agerande ska gå i linje med de sex grundläggande värdena som alla statsförvaltningar i Sverige ska förhålla sig till. Dessa grundläggande värden baserar sig på demokratiska principer (Kriminalvården, 2013). Arbetsordningen och medarbetarpolicyn utgör exempel på hur medarbetare måste förhålla sig till sitt uppdrag och hur denna reproducerat en idealiserad bild av verkligheten, där kriminalvårdarna agerar som statens förlängda arm genom en effektivt utarbetad arbetsmetod.

Foucault teoretiserade att verksamheter med maktutövande har utvecklat en specifik förmåga att agera som en enhet. Utvecklingen av verksamhetens färdigheter sker enligt Foucault genom att samordna och strukturera individernas arbetssätt. Foucault belyser att den utformade disciplinen inom armén skapat ökad förmåga att agera kraftfullt genom den teknik som blev arméns signum; att vara en vältränad enhet (Foucault, 2001).

Kriminalvården använder sig av specifika tekniker inom området laga befogethet. Dessa tekniker lärs ut redan vid introduktionsutbildningen, där kriminalvårdaren blir introducerad för och tränad i användandet av dessa. Att öva på dessa tekniker ingår som en stor del av den grundutbildning som alla kriminalvårdare som blir fast anställda genomför. Dessa tekniker övar sedan kriminalvårdarna kontinuerligt på under sin anställning. Kriminalvårdare har krav på sig att öva ett visst antal timmar självskyddssträning³ under ett kalenderår. Varje enskild medarbetares deltagande i självskyddssträning dokumenteras och följs upp av deras chefer. Självskyddssträningen blir ett sätt att lära ut våldsutövande handlingar som disciplin. Enligt Foucault är olika myndigheters eller institutioners agerande en typ av makt. Agerandet blir således den disciplin som utgör hur myndigheterna utövar makt. Agerandet bygger på de redskap och tekniker som används samt dess tillämpning och syftet med användandet. Makten blir således teknologisk genom specialiserade institutioner (Foucault, 2001). Följande citat tydliggör hur Foucault såg på hur dessa discipliner kan verka i samhället:

Vårt samhälle är inte skådespelets samhälle utan övervakningens; under bildernas yta pågår en djupgående påverkan av kropparna; bakom den väldiga abstraktion som utbytena utgör, fortskrider en minutiös och konkret dressyr av de nyttiga krafterna; /.../ individens sköna helhet amputeras, förtrycks eller förvanskas inte av vår sociala ordning, men individen fabriceras omsorgsfullt, i enlighet med en hel krafternas och kropparnas taktik. (s. 253)

Att Kriminalvården övar på nödvärn och laga befogethet blir ett sätt att öva in en specifik teknik av maktutövande. Men den tekniken kompletteras av andra kunskapsområden. Hur

---

³ Självskyddssträning innebär träning i nödvärn och laga befogethet.

Kriminalvården förhåller sig till andra former av tvångsåtgärder och hur dessa lärs ut och normaliseras blir ytterligare en del av disciplinen.

3.2 Erving Goffman

Enligt Erving Goffman är samhällets sociala struktur organiserat efter två grundprinciper, som är sammanfogade med varandra (Goffman, 2000). Den första principen innebär att varje individ i samhället, som har en uppsättning sociala egenskaper, ska kunna förvänta sig att andra värderar och behandlar dessa egenskaper på ett korrekt sätt. Den andra egenskapen utgår från att när en individ gestaltar en viss form av social egenskap ska hen gestalta egenskaper som är typiska i dennes kontext. Varje enskild individ har således ett moraliskt ansvar att gestalta sociala egenskaper som ingår i den sociala kontexten. För att en individ ska kunna uttrycka dessa egenskaper används en form av framträdande där individen visar upp en fasad. Fasaden blir det sätt individen målar upp en bild av sig själv genom olika uppträdanden och manér. Olika fasader kan kopplas på i olika situationer (Goffman, 2000). Kriminalvårdare upprätthåller och visar upp olika former av bilder av sig själv beroende på situation. Vid exempelvis en larmsituation finns en förväntad kontext som kräver en fasad som passar till situationen. Att kunna gå in med en fasad av pondus och tydlighet är avgörande i situationer där våldssituationer ska redas ut. Sociala fasader kan bli stereotypa i vissa institutionella sammanhang, där en given situation skapar en förväntan av de aktörer som rör sig inom fältet. I dessa fall kan fasader formas som en kollektiv representation av sociala egenskaper, vilket utgör normer i givna situationer förr rollgestaltningen. I de fall olika aktörer har egenskaper som inte stämmer överens med normen brukar dessa egenskaper eller ageranden tonas ned för att upprätthålla den idealiserade versionen av aktören. För att vara en viss individ måste varje aktör inte bara uppvisa de egenskaper som krävs utan de måste även upprätthålla de normer som den sociala gruppen förenas av (Goffman, 2000). När kriminalvårdare agerar i tjänsten förväntas de agera på ett specifikt sätt i vissa givna situationer. De egenskaper kriminalvårdarna har och uppvisar, deras rollgestaltning, förväntas vara i linje med de normer som finns gällande hur en kriminalvårdare agerar.

Kriminalvårdarna utgör ett team som tillsammans upprätthåller deras specifika roll. Teamets syfte är att en grupp människor tillsammans upprätthåller en uppsättning fasader i nära samarbete med de andra aktörerna inom gruppen. Gemensamt skapar de en grupp med de relationer som skapas när aktörerna interagerar. Samspelets trovärdighet upprätthålls genom

att de blir outtalade och fördolda (Goffman, 2000). Kriminalvårdarna förhåller sig således till sin yrkesroll genom en tyst överenskommelse över vilka ageranden som definierar dem.

4. Metod

I aktuellt kapitel förklarar jag först den metod som är underlag för analysen, nämligen diskursanalys. Därefter beskriver jag hur studien har lagts upp och beskriver hur processen såg ut med urval av intervjupersoner, intervjumetod och databearbetning. Slutligen beskriver jag studiens reliabilitet och validitet.

4.2 Diskursanalys

I min studie har fokus varit att eftersöka kriminalvårdares upplevelse av att använda tvångsåtgärder. Syftet med att jag använder mig av en diskursiv analys är för att kunna möjliggöra en teoretisk problematisering av det empiriska materialet. I en kritisk diskursanalys är det viktigt att undersöka det empiriska materialet utifrån de relationer som finns mellan den diskursiva praktiken och den sociala och kulturella sfär praktiken rör sig inom (Winther Jørgensen & Phillips, 1999). I det kritiskt diskursanalytiska angreppssättet finns flera drag som är signifikanta för metoden. Nedan redogör jag för de drag som jag använt mig av i min analys.

I min kritiska diskursanalys fokuserar jag på att den sociala praktiken både grundar den sociala världen samtidigt som den grundas av andra sociala praktiker. I min studie har tvångsåtgärder varit den sociala praktiken som studerats. Även om utövare av tvångsåtgärder utgör en egen social värld, så påverkas utövarna även av andra praktiker inom Kriminalvården. Varje diskurs lever i ett förhållande till andra sociala praktiker. Detta gör att inom varje diskurs finns sociala strukturer som formar och speglar andra sociala strukturer (Winther Jørgensen & Phillips, 1999). Inom Kriminalvården finns olika sociala praktiker, exempelvis programledare som genomför behandling och larmstyrkor som genomför säkerhetsarbete. Dessa olika praktiker tenderar att värderas olika och har olika status i den sociala kontexten. Vidare har jag i min kritiska diskursanalys riktat fokus både mot diskursens skapande av världsbilder och maktrelationer. Dessa världsbilder och maktrelationer både upprätthålls och skapar ojämlika förhållanden mellan olika grupper. (Winther Jørgensen & Phillips, 1999).

4.3 Urval och intervjupersoner

I denna empiriska studie har kvalitativ metod använts. Jag valde intervjuer då syftet med studien är att undersöka kriminalvårdarens upplevelse av att använda tvångsåtgärder. För att förstå hur intervjupersonernas uppfattar sin livsvärld behöver jag utgå från deras vardagserfarenheter. För att få tillgång till vardagserfarenheterna behövs antingen intervjuer eller direktobservationer, eller båda i en kombination (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2002). Mitt val att genomföra intervjuer var av praktiska skäl då en observationsstudie tar lång tid och kan vara svår att få till stånd inom den miljö som jag studerat. Som jag tidigare nämnt är syftet med studien att förstå intervjupersonernas upplevelse och utifrån det valde jag att gå direkt till källan genom att fråga personer som utövar tvångsåtgärder.

Mitt urval bygger delvis på ett snöbollsurval. Då jag arbetar inom Kriminalvården har jag kontaktat anstaltschefen för en annan anstalt än den jag själv arbetar på och denne fick utifrån vissa kriterier välja ut representativa intervjupersoner. Anledningen till att jag valde att kontakta anstaltschefen för en annan anstalt var för att säkerställa att jag inte känner intervjupersonerna. Att välja att intervjua personer som jag inte känner är viktigt för att kunna upprätthålla en vetenskaplig distans till dem. Det är även viktigt att ta ställning till hur många som ska delta i studien. Vid intervjustudier är syftet att få kunskap om deltagarnas upplevelse, snarare än att få generaliserbar empiri. Jag vill lära mig något om deras tankevärld och syftet är att få svar som presenterar deras egna åsikter. Med ett genomtänkt urval kan det räcka med att intervjua fem till tjugofem personer (Esaiasson et al., 2002).

För att undersöka hur kriminalvårdare upplever att använda sig av tvångsåtgärder behövde jag också intervjuobjekt som kan förhålla sig till ämnet på ett bra sätt. Kriminalvårdare kan ha många olika funktionsuppdrag; vara kontaktmän, vara utredare inför klienters verkställighetsplanering, ingå i larmsstyrka⁴ eller insatsstyrka⁵ och så vidare. De kriterier jag utgått från i urval av intervjupersoner är baserat på principen om intensitet, där jag har intervjuat kriminalvårdare som oftare än andra arbetar med tvångsåtgärder. Detta kriterium informerade jag anstaltschefen om och denne valde ut personer som dagligen arbetar med tvångsåtgärder och ingår i larmstyrka (och i de flesta fall även insatsstyrkan). Anstaltschefen informerades om syftet med studien vilken hen förmedlade vidare till de tillfrågade personerna. Fem personer

---

⁴ Larmstyrkan är en grupp individer på en anstalt som vid ett aktiverat överfallslarm tar sig till aktuell plats och ordnar upp situationen, underställda larmchefen. Incidenterna kan röra sig om allt från hälsorelaterade situationer till våldsamma situationer.

⁵ Insatsstyrkan är en grupp individer som är särskilt tränade att hantera allvarigare incidenter, som exempelvis upplopp.

meddelade anstaltschefen att de kunde tänka sig att ställa upp. Dessa fem personer var samtliga män i ålder mellan 20-50 år. Därefter mejlade anstaltschefen mig kontaktuppgifter på dessa fem personer.

Intervjuerna är genomförda på en anstalt av säkerhetsklass 1 och chefen gav mig godkänt att hålla intervjuerna på anstalten. Det var en avvägning för mig att besluta huruvida jag skulle träffa individerna privat eller när de var på sin arbetsplats. Arbetsplatsen kan påverka vilka förväntningar intervjupersonerna får på intervjun och även påverka utfallet av svaren. Jag valde trots detta att genomföra intervjuerna på arbetsplatsen för att skapa en förtroendeingivande relation, där intervjupersonerna fick intervjuas i den kontext som frågeställningarna rör sig inom. Därtill underlättade intervjuplatsen möjlighet för mig att intervjuas flera på samma dag. Jag valde att genomföra intervjuerna iklädd tjänstedräkt. Dels av praktiska skäl; alla personer som ska in på en anstalt av säkerhetsklass 1 måste göra en inpassering och gå genom en metalldetektor⁶. Metalldetektorn är väldigt känslig och jag vet av erfarenhet att det är svårt att inpassera utan utslag på detektorn med privata kläder. Därtill bedömde jag att tjänstedräkten skulle skapa ett förtroendeingivande intryck, där jag visade intervjupersonerna att jag ingår i samma diskurs som dem.

När jag planerade inför intervjuerna behövde jag besluta mig för hur jag skulle upprätta kontakt med intervjupersonerna och även hur informationen skulle formuleras. Inför en studie behöver deltagare få information om mig, syftet med studien, att jag vill spela in intervjun, om konfidentialitetskravet och praktiska frågor om intervjutillfällena (Crang & Cook, 2007). Jag upprättade ett informationsbrev (se bilaga 1) där viktig information framkom och mejlade detta till intervjupersonerna. Därefter bokade jag tillfällena för intervju med intervjupersonerna via mejl. Dessa tillfällen behövde under resans gång bokas om vid två tillfällen vilket ledde till att intervjuerna genomfördes senare än initialt planerat. Detta berodde på restriktioner gällande besök mellan olika verksamhetsställen på grund av pandemin. Gällande konfidentialitetskravet inhämtade jag aldrig fulla personuppgifter utan enbart namn och ungefärlig ålder. Åldern efterfrågades efter kategorier i hela tio-tal, således i ålderskategorier om 20-30, 30-40 och så vidare. Vidare tog jag bort namn som intervjupersonerna uppgav, vilket i transkriberingen noterades som [namn på kollega] alternativt [NNs namn].

---

⁶ Metalldetektorn är en metallbåge som känner av om en person har metallföremål på sig. Anstalter av klass 1 har en metallbåge som är av liknande typ som de som finns på flygplatser.

4.4 Intervjumetod och databearbetning

Inför intervjun förberedde jag mig så att intervjupersonerna skulle få tydlig information om studien. Jag startade intervjun med att presentera mig själv, tala om syftet med intervjun och inhämta muntligt samtycke till deltagande och om jag fick spela in intervjun. Jag förklarade hur processen skulle se ut efter intervjun och att deltagarna om de ville kunde få transkriberingen samt även en kopia på uppsatsen när den är klar. Dessa förberedelser formade jag utifrån rekommendationer av hur man genomföra kvalitativ studie (Crang & Cook, 2007). Jag använde mig av en semi-strukturerad intervjuguide (se bilaga 2). För att få en bra balans består intervjuguiden av en tematisk ram där de ämnen som jag fann relevanta finns med och för att få ett bra dynamiskt perspektiv är frågorna formulerade i förslagsform för min egen påminnelse så att jag inte missade någon aspekt. Under intervjuerna formulerade jag frågorna på ett sådant språk att den intervjuade hade lätt att förstå och kunde relatera till frågan. Frågorna blev således inte ordagrant lika i de olika intervjuerna, utan varje intervju blev snarare mer likt ett vardagligt samtal. Jag blev under intervjuernas gång glatt överraskad över hur aktiva och informativa intervjupersonerna var. Jag uppfattade att de verkligen bjöd på sig själva under samtalen. Efter intervjuerna mejlade jag samtliga deltagare och tackade för intervjun samt påminde om att de kan få del av transkriberingen samt en kopia på uppsatsen när den är klar.

Jag intervjuade fyra kriminalvårdare. Anledningen till att en intervjuperson föll bort berodde på att denne aktuell dag behövde delta i akut uppkommen arbetsuppgift. Då jag bedömde att de övriga fyra intervjuerna gav sådan kvalitativ och riklig beskrivning av min frågeställning valde jag att inte boka om och genomföra den femte intervjun. Det hade varit bättre att få fler intervjuer men eftersom jag stod under tidspress blev valet att inte omboka intervjutillfället, då den lösningen var mest praktisk i genomförandet. Intervjuerna blev längre än jag hade räknat med, vilket berodde på att intervjupersonerna gav långa och utförliga svar samt resonemang. De fyra intervjuerna tog var och en mellan 1 timme och 15 minuter till 1 timme och 29 minuter. Transkriberingarna av intervjuerna blev mellan 26 och 34 sidor. Transkriberingarna skedde i nära anslutning till intervjutillfällena, men kunde inte genomföras på en och samma dag då varje transkribering tog cirka två dagar. I efterhand har jag reflekterat över att jag inte hade behövt transkribera allt material, utan hade gott kunnat välja ut de brottstycken i intervjuerna som var relevanta för min frågeställning (Esaiasson et al., 2002). Eftersom delar av intervjuerna var för att skapa ett mer öppet samtalsklimat hade dessa inte behövts formuleras i text (exempelvis hela första stycket i intervjuguiden ”Grundläggande frågor om att jobba i Kriminalvården”, se bilaga 2). Efter transkriberingen har jag kategoriserat ut de brottstycken

som besvarar mina frågeställningar för att möjliggöra analys av materialet. De brottstycken som använts för analysen har formulerats som citat och finns i kapitlet för analys.

4.5 Reliabilitet och validitet

Vid kvalitativa studier handlar frågan om reliabilitet inte om generaliserbara resultat. Detta är något som kvalitativa studier inte kan ge svar på och är heller inte syftet i denna studie. Vad som däremot är viktigt är reliabiliteten i transkriberingen. Olika transkriberingsformer kan ge skillnader i reliabiliteten och trovärdigheten av textmaterialet. Det bästa för att få hög reliabilitet är att låta två personer genomföra transkribering av samma ljudmaterial. Därefter jämföra de två olika transkriberingarna och kursivera stycken som är olika i de två texterna (Kvale, 1997). Jag hade inte möjlighet att be en annan person transkribera mitt ljudmaterial vilket ledde till att jag, för att uppnå en reliabilitet i aktuell studie, har valt att vid transkriberingen skriva ut exakt vad som sägs. Jag har även valt att skriva ut sådant som är icke-verbalt som exempelvis suckar, långa pauser och skratt. Därtill har jag skrivit ut om ord var ohörbara (dokumenterades som [ohörbart ord]). Vidare har jag under intervjun försökt hålla mig till de rekommendationer Kvale (1997) ger gällande att använda sig av öppna och värdefattiga frågor för att inte påverka intervjupersonen. Under intervjuerna ställde jag även uppföljningsfrågor. I dessa kontrollerade jag att jag förstått intervjupersonen rätt och för att de skulle ha möjlighet att utveckla ett resonemang eller förtydliga något som jag uppfattat som oklart.

För att hålla en hög validitet har jag förhållit mig till valideringens olika stadier. Dessa innebär att förhålla sig till validitet vid alla de stadier en studie har (Kvale, 1997). Ett stadie är *tematisering* där en studies teoretiska begrepp ska gå att koppla till studiens frågeställningar. Foucaults begrepp om makt och Goffmans teori om rolltagande är de teorier jag kopplar till kriminalvårdarens upplevelse av att arbeta med tvångsåtgärder. Ett annat stadie är *planering* av metodval och att detta passar för den kunskap som framkommer. Eftersom jag vill undersöka enskilda individers upplevelse är kvalitativ metod i form av intervjuer det som lämpar sig bäst. Det jag även har förhållit mig till är *intervjusituationen*, där jag kritiskt granskat min egen kvalité under studiens gång. Jag har under intervjutillfällena använt mig av öppna frågor och följdfrågor för att få tydliga beskrivningar av intervjupersonernas upplevelse. Under *transkriberingen* har jag noggrant valt språkform i transkriberingen för att få en förståelse av den diskurs som intervjupersonerna beskrivit sin upplevelse. Jag har varit noga med att få med

även icke-verbala händelser under intervjun för att kunna analysera det sagda kopplat till kontexten.

5. Analys

Efter att transkriberingen var gjord strukturerade jag materialet genom att markera i texten var relevanta utsagor fanns utifrån de frågeställningar jag har. Jag plockade därefter ut redogörelser med beskrivningar som jag vill analysera och skrev om dem som citat. Då jag i transkriberingen skrivit ut exakt vad som sagts och gjorts så har jag valt att ta bort upprepningar och exempelvis uttryck som öh och eh samt tagit bort transkribering av pauser, suckar och skratt. Detta för att öka upplevelsen att citaten kommer från ett levande samtal och att skapa förståelse för samtalets diskurs (Kvale, 1997).

Jag har valt att lägga upp analysen i tre olika kapitel utifrån de frågeställningar jag har. I varje kapitel har jag valt att varva citat med min analys för att få ett bra flöde i texten. Varje citat efterföljs av IP (intervjuperson) samt nummer och datumet intervjun genomfördes. Detta för att anonymisera intervjupersonerna. Initialt analyserar jag intervjupersonernas upplevelse av att arbeta med tvångsåtgärder. Därefter analyserar jag intervjupersonernas upplevelse av att utöva våld i tjänsten. Slutligen har jag valt att analysera hur kriminalvårdarna beskriver sina kompetenser kopplat till arbetet som kriminalvårdare. Utifrån varje citat gör jag min diskursiva analys kopplat till Foucaults teori om makt och/-eller Goffmans teori om rolltagande.

5.1 Att arbeta med tvångsåtgärder

Kriminalvårdare arbetar varje dag med tvångsåtgärder. I analysen vill jag börja med att skapa en förståelse hur intervjupersonerna definierade tvångsåtgärder för att därefter koppla det till hur de själva hanterar att arbeta med tvångsåtgärder. I intervjupersonernas beskrivning av vad tvångsåtgärder är relaterar jag till Foucaults begrepp om disciplin och makt för att senare i kapitlet analysera hur kriminalvårdarna hanterar att arbeta med tvångsåtgärder till Goffmans teori om rolltagande. Jag börjar nedan med tre citat där intervjupersonerna beskriver vad tvångsåtgärder är för dem.

Tvångsåtgärder för mig, det första jag tänker på är ju att man tvingar en annan människa, att göra det på ett visst sätt, på vårt sätt /.../ Och det kan ju vara påfrestande. För från att vara i frihet /.../ till att hamna 23 timmar inlåst, är ju en jävla skillnad om man säger så. IP 2, 26 mars 2021

Intervjuperson 2 beskriver att tvångsåtgärder är allt de gör där de tvingar klienter att bete sig på ett visst sätt. Fokus i intervjupersonens utsaga är klientens situation och hur de kan uppleva det när de är frihetsberövade. Tvångsåtgärderna blir att kriminalvårdarna tvingar klienterna att agera på ett sätt som klienterna inte själva valt, utan att de måste förhålla sig till de regler som gäller i Kriminalvården. Enligt Foucault utformas polisen som ett statligt redskap där deras redskap är makten att påverka allt i medborgarnas liv. Polisen korrigerar samhällskroppen genom övervakning av alla uppträdanden (Foucault, 2001). Precis som Foucaults exempel med polisen så övervakar kriminalvårdaren klienten. Övervakningens syfte är att kontrollera och förmå klienter till ett visst uppträdande i vissa givna situationer. Intervjuperson 2 beskriver hur denna övervakning är påfrestande för klienter då den pågår hela tiden.

Ja, det är ju det mesta vi hanterar, tänkte jag säga. Nej, men det är allt från besöks- och telefontillstånd till avskildheter till urinprov, till laga befogenheten som vi använder oss av. Det är många områden som är mer inverkan, eller mer ingripande än andra. Men det som ger rätten att begränsa deras tillgång till diverse saker. IP 4, 1 april 2021

Intervjuperson 4 fokuserar på de begränsningar som frihetsberövandet innebär. De begränsningar som Kriminalvården utövar sker i olika grad där vissa är mer inskränkande än andra. Makten att utöva inskränkningar sker således efter en viss hierarkisk ordning där vissa inskränkningar är strängare än andra. Foucault beskriver hur makten omfattar en uppsättning redskap med olika tillämpningsnivåer. Redskapen beskrivs som olika strukturer inom en institution vars mål är att upprätthålla disciplin. Den disciplinära makten finns i alla delar av institutionen och förbinder alla typer av tjänsteutövning mellan varandra, makten hålls även i det vardagliga (Foucault, 2001). I Kriminalvården yttrar sig detta enligt intervjupersonens uttalande att omfatta allt i klientens vardag. Det rör allt från möjlighet till kontakt med anhöriga till att tvingas vara avskild eller lämna urinprov.

Det är ju i stort sett allt vi gör, är ju någon sorts tvångsåtgärd. Framför allt vi på isol⁷, vi låser ju in folk, vi har ju sekundbevakning⁸. Vi går ju även in och griper folk /.../ Allt vi gör hamnar ju där i slutändan i alla fall, liksom. Allt vi gör, som vi säger åt dom att göra, blir en tvångsåtgärd som dom inte har rätt att säga nej till. Ja, dom kan ju vägra ett urinprov men då får dom ju konsekvenser också liksom. IP 3, 1 april 2021

---

⁷ Isol är vardagsuttryck för avskildhetsavdelning.

⁸ Sekundbevakning är ständig tillsyn som personal genomför på en klient som uttryckt suicidtankar eller genomfört suicidhandlingar.

Intervjuperson 3 fokuserar på hur kriminalvårdarna är utövare av tvångsåtgärder och att kriminalvårdare i sitt dagliga arbete gentemot klienter utövar tvångsåtgärder hela tiden. Det som förstärker effekten av att de arbetar med tvångsåtgärder är att klienter inte kan neka till personalens uppmaningar utan att det får konsekvenser. Foucault beskriver hur institutioner använder olika tekniker för att på ett kostnadseffektivt sätt få ordning på den mänskliga mångfalden. Den sociala makten ska alltså få största möjliga kraft utan att förlora effekten det ger på människorna (Foucault, 2001). Att ha ett system som Kriminalvården har, där kriminalvårdare kan skriva rapporter om misstänkt misskötsamhet⁹ när klienter inte uppträder efter givna regler, förstärker effekten av den sociala makten som kriminalvårdarna har över klienterna. De flesta klienter förhåller sig hela tiden till risken för misstänkta misskötsamheter och är medvetna om att varje kriminalvårdare har makten att påverka deras villkorliga frigivning.

Hur beskriver kriminalvårdarna i aktuell studie att de hanterar att arbeta med tvångsåtgärder? I aktuell studie har intervjupersonerna beskrivit hur de fokuserar på att försöka underlätta för klienter. För att rollen som maktutövare ska bli lättare att hantera beskriver de hur de lägger ett stort arbete på att hitta sätt att underlätta vardagen för dem själva och för klienterna.

Vi försöker ju göra det vi kan för att göra dagen bättre för dom. Det beror ju på hur mottagliga dom är för allting. /.../ För något halvår sedan hade vi en väldigt stökig och krävande klient och han hade så grov ADHD och kröp på väggarna och liksom tog sönder saker hela tiden. /.../ Tills att han sa att han älskar att spela schack och det gör jag också. /.../ Ja, men vi kom överens om att inte ta sönder saker och att jag tar ut dig och spelar varje gång jag jobbar. /.../ Det gjorde hans dag, från att liksom vara avskild. Och det blev jättelugnt efter det, så det är mycket småsaker som man liksom får leta sig fram. IP 1, 26 mars 2021

Intervjuperson 1 framhåller vikten av rollen som omhändertagande och bryende kriminalvårdare. Goffman beskriver hur individer framför allt spelar en roll i en given kontext utifrån en moralisk skyldighet att upprätthålla egenskaper som varje gruppledmedlem förväntas ha. I ett rolltagande kan individen tro på sitt agerande och verkligen övertyga sig själv om att det är en egenskap som individen besitter (2000). Vad betyder det i detta fall? Ovanstående citat tyder på att intervjupersonen spelar upp en roll av att vara bryende gentemot klienten. De egenskaper intervjuperson 1 beskriver är kriminalvårdarens roll att försöka hitta sätt att hålla

---

⁹ Misskötsamheter kan rendera i en varning. Varje varning kan sedan ligga till grund för prövning av uppskjuten villkorlig frigivning.

lugnt på avdelningen. Rollen som en vårdande kriminalvårdare visar sig i intervjupersonens agerande genom att denne underlättar för gruppen. Att spela schack tillsammans med klienten blir ett sätt att underlätta kontexten där en klient har svårt att hantera den tvångsåtgärd den utsätts för, i det här fallet avskildhet. Intervjuperson 1 framhåller också att denne gör det genom att använda en egenskap hen "har", nämligen förmågan att spela schack.

Men enligt Goffman kan individen också få ett cyniskt förhållande till agerandet om denne vet om att agerandet bygger på förväntningar från publiken. Om en aktör vet att agerandet genomförs för att lura publiken används det för att uppnå bästa möjliga resultat för gruppen eller publiken (2000). Intervjuperson 3 beskriver det som följer:

Alla klienter och framför allt på isol, vi har ju väldigt många olika sorter. Många riktigt sjuka. Och det går liksom inte att jobba exakt lika med alla, utan man får hitta ett sätt att jobba med den där klienten /.../ Även om det är småsaker, är det någon som mår riktigt dåligt och han mår bra av en fem minuter i friska luften, ja, men gör det då så kanske vi slipper en sekundbevakning om tre timmar liksom /.../ Jag tycker det är klienterna som ska avgöra hur vi ska jobba. Och det brukar jag vara tydlig med dom också och säga när man har en introduktion med dom på isol, så brukar jag säga rakt ut att det är faktiskt upp till dig hur du vill ha det på vår isol-avdelning. IP 3, 1 april 2021

Som citatet visar tydliggör intervjuperson 3 att hen använder sig av ett bryende beteende utifrån förväntad positiv effekt. Vad som fungerar för varje enskild klient får denne själv uttrycka, varefter kriminalvårdarna anpassar sitt rolltagande utifrån klientens behov. Intervjuperson 3 använder sig således av en omvårdande egenskap utifrån varje klients förväntning på omhändertagande.

5.2 Att utöva våldshandlingar

Intervjupersonerna använder begreppet laga befogenhet när de beskriver utövande av våldshandlingar. Hur och när laga befogenhet får användas i Kriminalvården beskrivs i Brottsbalkens 24 kapitel 2 § (1962:700). I aktuellt kapitel kommer jag att först beskriva hur intervjupersonerna resonerar kring att de använder sig av laga befogenhet kopplat till begrepp om makt och disciplinära straff. Därefter kommer jag att analysera hur de beskriver sitt rolltagande i utövande av våldshandling och hur de reflekterar efter ett ingripande.

För att skapa ordning i en institution beskriver Foucault att användandet av disciplinära straff i vissa fall är behövligt. Det disciplinära straffet används i ett dubbelt system, där bestraffningen alltid förhåller sig till dess motsats: belöningen. Bestraffningen används således som ett korrigerande medel för att få bort oreda (Foucault, 2001). Intervjuperson 1 beskriver att laga befogenhet används väldigt sällan och att det måste finnas bra grunder till det, bestraffningen är alltså inte lättvindig utan måste ha en reell orsak.

Det är det vi jobbar dagligen med här och jag tycker ändå det skiljer sig lite vad det är vi får göra och inte. Ofta är ju det vi använder här i Kriminalvården /.../ laga befogenheten /.../ när vi måste omhänderta och liksom göra vår grej. Det är väldigt sällan och jag tycker att vi har bra grunder för att använda det /.../ vi har ett bra sätt hur vi gör det på, ett tryggt sätt, så att ingen ska bli skadad. Inga klienter eller vi själva. IP 1, 26 mars 2021

Vidare beskriver intervjuperson 1 att de agerar på ett tryggt sätt när de använder laga befogenhet. Kriminalvårdarna som ingår i exempelvis larmstyrkan övar på att hantera bestraffningen, laga befogenhet, genom många timmars självskyddsutbildning. Tillsammans utgör larmstyrkan en enhet som tillsammans uppvisar ett dresserat våldsanvändande. De skapar tillsammans en enhet vars syfte är att korrigera utan att skada varken dem själva eller klienterna.

Intervjuperson 3 beskriver att denne tycker att det är roligt med laga befogenhet, men lägger till att det kanske inte är en accepterad ståndpunkt.

Ska jag vara ärlig kan jag tycka att det är lite roligt med laga befogenhet också, det kanske man inte får säga men det är fakta. Men det är fortfarande den lättaste åtgärden vi har /.../ Jag tycker att det är mer en vinst om vi slipper och ibland går det absolut inte, då är det inte ens en mening att försöka /.../ är han precis galen där inne och vi vet om det, så då behöver man ju inte ens ge honom en förvarning utan då är det bara att slita upp dörren och gå in. IP 3, 1 april 2021

Intervjuperson 3 uttrycker vidare att laga befogenhet är den lättaste åtgärden de har. Bestraffningen är lätt då larmstyrkan har tränat mycket på att använda laga befogenhet. Den väldresserade gruppen kan lätt bringa ordning i stökiga situationer. Men den största vinsten beskrivs som att slippa använda bestraffning. Intervjuperson 3 beskriver belöningen som en mer svåränvändbar funktion i stökiga situationer men att det ger en större vinst varje gång de slipper använda våld.

Under en situation beskriver intervjuperson 4 hur hen förhåller sig till rolltagandet att utöva laga befogenhet. Hen beskriver hur de har tränat och övat på de olika momenten, men att varje situation kan bli olika. I rolltagandet som utövare av laga befogenhet blir det alltså viktigt att vara öppen för att snabbt ta en ny roll under händelseförloppet.

Men om vi som ska in och gripa till exempel. /.../ Där inne är det ju svårt, man kan ju inte låsa sig på att nu ska vi göra så här, för när dörren väl går upp så kan ju vad som helst hända, liksom. Men jag försöker hålla mig lugn och fokusera på vad vi ska göra, liksom, och glömma alla ljud som är runt omkring och alla störande bitar, liksom /.../ Fokusera. /.../ Vara i situationen men ändå ha ett perspektiv på vad som händer runt omkring i den situationen. /.../ Att man är öppen för vad som händer, jag har min uppgift, men jag kanske får släppa den för att gå på en annan uppgift. IP 4, 1 april 2021

I en situation där en grupp kriminalvårdare behöver använda sig av laga befogenhet ingår de i team. I teamet är det viktigt att alla deltagare gemensamt skapar ett framträdande som uppfattas naturligt. Detta genomförs genom en rad hemliga signaler mellan aktörerna (Goffman, 2000). Så när intervjuperson 4 beskriver att hen försöker hålla sig fokuserad på att vara i situationen, förhåller sig hen till de hemliga signaler som förmedlas av de övriga i teamet. Detta för att vid behov göra en rollomkastning i aktuell situation.

Som jag nämnt tidigare beskriver Goffman att det finns ideala ageranden vid en rollgestaltning. Det innebär att det i teamet finns vissa förväntningar över hur en rollgestaltning ska se ut. För att en individ ska kunna uppnå idealnormerna så behöver således individen avstå eller dölja ageranden som inte är förenliga med normen (Goffman, 2000). Under intervjuerna frågade jag intervjupersonerna om de i arbetslaget pratar om reaktioner på stress och adrenalin. Intervjupersonerna uppgav att det inte var något de pratade om i sina roller som kriminalvårdare. Intervjuperson 3 beskriver hur hen reagerar på adrenalin och att det visar en egenskap som hen upplever går i strid med den förväntade normen.

När det är över då kan jag känna det i benen, adrenalinet liksom, att det skakar. /.../ Man känner, vad fan ska jag ramla omkull nu för att man är så jävla skakig /.../och står han nu och tror att jag skakar för att jag är rädd. Det kan jag tycka är mer jobbigt. IP 3, 1 april 2021

Intervjuperson 3 beskriver hur adrenalinet påverkar hen så att denne blir skakig. Oron för att det ska uppfattas som rädsla gör att det blir en egenskap som döljs i hens rolltagande. I rolltagandet som larmstyrkemedlem ingår en förväntan att deltagarna ska vara orädda och hantera alla situationer och att då prata om egenskaper som rädsla blir omöjligt.

Efter ett ingripande genomför teamet en kortare analys tillsammans med varandra. Detta för att utvärdera rolltagandet och utveckla agerandet för framtiden. I dressyren av kropparna finns en förväntan att utvecklas och att varje individ ska ha ett intresse att bli bättre på laga befogenhet. Intervjuperson 2 beskriver hur hen reflekterar över detta.

Alltså jag reflekterar ju enormt mycket över mig själv, för att bli bättre. Nu är ju situationerna ofta likartade, så det blir ju inte så jättemycket reflektion. Men i början, ja de första åren, så reflekterade jag enormt mycket. Det var nästan så att man övertänkte och det är ju aldrig bra. Men nej, man tänker väl efter och snackar med andra. /.../ Men det har ju med intresse att göra.

IP 2, 26 mars 2021

Intervjuperson 2 beskriver att reflektionen blir en del av att utvecklas. Men det finns ett förbehåll med att reflektera. I rolltagandet som kriminalvårdare är det bara ett visst mått av reflekterande som är idealt. Att övertänka och grubbla är inte en del av normen. Reflektionen blir ett sätt att visa intresse för rollen som kriminalvårdare men den måste hållas inom en viss ram. Gemensamt pratar teamet om ett ingripande efteråt för att sedan släppa det och gå vidare till sina andra arbetsuppgifter. Reflektionen sker för att de ska bli bättre och även visa intresse för arbetsuppgiften inför varandra. Men det får inte gå till överdrift då reflektionen i stället blir dramatiserad. Individen måste i sitt rolltagande ha en balans mellan uttrycka sig och att handla (Goffman, 2000). Risken med att reflektera för mycket innebär att teamets medlemmar kan uppfatta att individen är bra på att uttrycka handlingar i stället för att utföra handlingar. Rolltagandet som kriminalvårdare innebär att det måste finnas en balans mellan hur mycket man pratar om sina egenskaper och det faktiska handlandet.

5.3 Kompetenser och rolltagande

Gällande kompetenser så kommer jag i aktuellt kapitel initialt analysera vilka ideala kompetenser som intervjupersonerna upplever att rollen innebär. Därefter analysera deras beskrivning av egna kompetenser samt vad erfarenhet inom arbetet innebär kopplat till rolltagande samt maktutövande.

Eftersom aktuell studie delvis analyseras utifrån Goffmans teori om rolltagande blev jag även intresserad av vad kriminalvårdare upplever är ideala egenskaper för en insatsmedlem. I citatet nedan beskriver intervjuperson 3 vad hen tycker krävs som medlem i insatsstyrkan.

Det är framför allt den mentala biten, tror jag. Jag tror att du kan vara bra mycket bättre lämpad för insats om du är mentalt stark /.../ än om du liksom bara är råstark /.../ och sedan ha uthållighet mer än ren styrka, liksom. För det kan pågå rätt så länge /.../ Det ska inte vara någon stridspilot, heller, som gillar att utmana och ta risker. /.../ Man måste ändå vara kall, liksom. Så har vi fått en uppgift att bara hålla den dörren, då är det, det vi ska göra. Och ska vi söka av ett rum, då är det vi ska göra. IP 3, 1 april 2021

Intervjuperson 3 beskriver att det ideala agerandet för en insatsmedlem är mental styrka. Visserligen beskriver intervjuperson 3 att viss fysisk förmåga, i form av uthållighet, är nödvändigt men enbart som komplement för att orka hantera mentalt krävande situationer. Vidare förklarar intervjuperson 3 att insatsmedlemmar inte kan vara risktagande och stridslystna. Foucault beskriver hur en disciplin, eller en maktteknik, blir mest användbar när den har en balans och samordning mellan de olika kropparna. Det skapar en kontroll i en given kontext då gruppens medlemmar har beteenden som är inövade för maximal effekt (Foucault, 2001). Om en person är en ”stridspilot” och tar risker finns en ovisshet i gruppen där medlemmarnas maskineri kan sättas ur spel. Det inövade beteendena är beroende av att alla gruppens medlemmar förhåller sig till spelreglerna. Så att vara mentalt kylig och ha förmåga att sätta egna känsloreaktioner åt sidan avgör gruppens förmåga att verka som en enhet.

När intervjuperson 1 beskriver sina egna egenskaper framhåller hen att denne är lugn och stresstålig. Denne besitter alltså de egenskaper av mental kylighet som intervjuperson 3 uppger vara ideala egenskaper.

Jag tror att det är för att jag är väldigt behaglig och lugn att ha och göra med /.../ Jag är den som behandlar alla klienter, i princip /.../ väldigt lika, allihop. Och jag är den sociala som dom pratar med och frågar i princip alltid hur läget är när jag öppnar dörren. /.../ På det viset får jag kontakt med många som kanske inte alla min kollegor får /.../ Dom vill prata med en och det stärker ju upp en själv också, för då vet man att dom har tilliten själv att kunna snacka. Jag har ett lugn också i många situationer och är väldigt stresstålig. IP 1, 26 mars 2021

Tidigare i min analys har det framkommit att intervjupersonerna beskriver att det är en vinst om de slipper att hamna i våldsamma situationer. Att beskriva att man har en god social förmåga ter sig således som ett uttryck för ett idealiserat rolltagande. Intervjuperson 1 har under intervjun förstärkt de egenskaper som denne ser som ideala i rollen som kriminalvårdare. När intervjuperson 1 beskrev hur denne hanterade klienter kopplat till tvångsåtgärder var det samma egenskaper som denne vill lyfta fram, förmågan att genom sina sociala egenskaper göra

vardagen lättare för varje klient. De sociala egenskaperna maximerar effekten av gruppens gemensamma mål att hålla klienterna lugna.

I mina samtal med intervjupersonerna uppfattade jag att de beskrev att processen till att bli en bra kriminalvårdare krävde arbetslivserfarenhet. Rolltagandet är en process som tar flera år att lära sig och anpassa sig till. Att bli bra på att hantera våldsamma situationer är något som måste ske genom att utsättas för situationer där våld uppstår. Att hantera konsekvenser av våld är onormalt i den sociala praktik som privatlivet utgör, men normalt i kriminalvårdarens praktik. Intervjuperson 4 beskriver processen i nedanstående citat:

Det är mycket som blir normaliserat om man säger så /.../ Det är vissa personliga erfarenheter som gjort att man tål mer. När jag första gången jag kom in och det hade varit ett jättestort slagsmål, det var blod över allt, då /.../ blev man ju nästan snurrig en sekund /.../ Nu är det ju, ja, man tänker inte ens på det egentligen liksom. Det är väl vissa sådana här grejer, man har inte blivit mer känslokall, det är fel ord att säga, men liksom /.../ Det är väldigt sällan jag går upp i varv och går i gång på saker och ting mot vad jag kanske gjorde förr, utan jag är mer lugn och tar saker för vad dom är och får hantera dom för vad det är, i stället för att jaga upp mig för det. IP 4, 1 april 2021

Att ha ett hierarkiskt system som Kriminalvården består av kräver att det finns ett system för att mäta individernas förmåga. Institutionen får ett disciplinärt system där varje individs agerande jämförs, särskiljs och graderas relaterat till inövad kunskap hos äldre medarbetare. Övandet och praktiserandet av godkända ageranden normaliserar de redan befintliga strukturerna (Foucault, 2001). Att kunna hantera våldsamma situationer kyligt ger varje kriminalvårdare makt i den norm som råder. Intervjuperson 4 beskriver hur hen med arbetslivserfarenhet lärt sig att förhålla sig kyligt till våldsamma situationer och därmed också möjliggörs en plats högre upp i hierarkin. Hens beskrivning av sina egenskaper gör att denne numera kan stå som rollmodell för yngre mindre erfarna kollegor.

6. Sammanfattning och reflektioner

I aktuellt kapitel börjar jag med en sammanfattning av min analys i föregående kapitel. Därefter kommer ett stycke med egna reflektioner av analysen. Slutligen beskriver jag förslag på alternativ till aktuell studie samt förslag på vidare forskning.

6.1 Sammanfattning

I sammanfattningen tänkte jag göra en kort bearbetning av varje analyskapitel för sig. I det första kapitlet gällande tvångsåtgärder går det att dela upp analysen i två delar. Dels i hur intervjupersonerna förhåller sig till vad tvångsåtgärder är och hur de upplever att det är att arbeta med tvångsåtgärder. När intervjupersonerna beskrev vad tvångsåtgärder är har jag i analysen tydligt sett en koppling till Foucaults begrepp om makt inom institutioner. Intervjupersonerna beskriver hur tvångsåtgärder blir en del av den struktur som Kriminalvården bygger på. Tvångsåtgärderna påverkar klienterna i vardagen och utgör grunden för kriminalvårdarnas arbete med dem. När intervjupersonerna skulle formulera hur de upplevde att arbeta med tvångsåtgärder tydliggjorde de att de måste förhålla sig till ett ideal om att upprätthålla lugn och ro på avdelningen. I rolltagandet som kriminalvårdare framhöll intervjupersonerna vikten av att ha ett omvårdande förhållningssätt gentemot klienterna. I Bruhns et al. (2013) studie om kriminalvårdares hantering av känslouttryck framkom att just konfliktundvikande beteende var ett starkt inslag av arbetet. Min analys visar att intervjupersonerna har ett rolltagande där omvårdande och sociala förmågor är viktiga för att upprätthålla teamets framställning som goda kriminalvårdare.

När intervjupersonerna resonerade om att utöva våldshandlingar framkom att laga befogenhet är ett bra redskap när det väl behövs. De framhöll att de är väl tränade i den disciplinen men att den makt de utövar med våldshandlingar bara får ske när läget kräver det. Våldsutövandet blir en form av vädresserat och inövat maktmedel för att stävja klienters våldsamma beteende. Intervjupersonerna beskriver att användandet av våld blir en form av kontrollförlust inom diskursen att hålla lugn och ordning. I analysen framkommer en beskrivning av att den riktiga vinsten är när de slipper att använda våld och kan lösa situationen med ett rolltagande av bryende kriminalvårdare i stället. När intervjupersonerna måste använda våld förhåller de sig till en stark norm om teamets framställning. I situationer där de måste gå in och gripa förhåller de sig till gruppens framställning och måste vara beredda på att göra rollomkastningar. Allt för att upprätthålla teamets framställning som en stark enhet och för att ingripandena ska kunna ske på ett ordnat sätt. Intervjuperson 3 beskriver en egenskap som hen döljer i framställningen för att inte förstöra rollgestaltningen som en kompetent medlem i larmstyrkan. Normerna som finns kring hur en god kriminalvårdare är styr vilka egenskaper som blir okej att visa i framställningen.

När det kommer till vilka kompetenser som framhålls som viktiga har jag i analysen fört fram att det måste finnas en balans mellan de olika aktörerna för att makten ska bli så effektiv som

möjligt. Medlemmarna i larmstyrka och insatsstyrka måste vara vältränade och tillsammans utgöra ett team där varje medlem har en tydlig roll. För att klara detta beskriver intervjupersonerna att en viktig kompetens är att vara kylig och mentalt stark. I rolltagandet beskriver de att de tar rollen som en lugn och sansad aktör som kan vara social gentemot klienterna. Även om viss fysisk förmåga är viktigt så beskriver intervjupersonerna att mental styrka är en starkt idealiserat egenskap i rolltagandet. I rolltagandet är det även viktigt att ha arbetslivserfarenhet. Arbetslivserfarenheten påvisar att varje aktör har möjlighet att utveckla sin roll i teamet och att vissa egenskaper kan tränas upp. När en aktör har lärt sig de egenskaper som ingår i rollen som kriminalvårdare kan de stå som rollmodell för nyare medarbetare.

6.2 Egna reflektioner

När jag transkriberade intervjuerna och påbörjade min analys uppmärksammade jag att intervjupersonerna har liknande beskrivningar av vilka kompetenser som är bra. Detta tyder på att rolltagandet och idealiseringen av kriminalvårdarens roll upplevs på liknande sätt av intervjupersonerna på aktuell anstalt. I studien framkom att intervjupersonerna har en idealiserad idé om en lugn, stabil och mentalt kylig kriminalvårdare. Detta var även kompetenser som de använde sig av i beskrivningen av sina egna styrkor och egenskaper.

Alla intervjupersonerna var kriminalvårdare som arbetade på avskildhetsavdelningen. Intervjupersonerna hade även funktionsuppdrag att ingå i larmstyrkan samt tre av fyra ingick även i insatsstyrkan. I dessa funktionsuppdrag har säkerhetsarbetet en vital roll. Intervjupersonerna beskrev att användandet av laga befogenhet i vissa fall var avgörande för att upprätthålla ordningen. Intervjupersonerna redogjorde att allt arbete de gör innan och efter ett faktiskt ingripande är det som på lång sikt skapar förtroende för dem i deras roll, trots detta upplevde de att säkerhetsarbetet var vitalt för organisationen. Intervjupersonerna tillstod att självskyddsträningen är rolig och ett välkommet avbrott i det vardagliga arbetet. Vid analysen reflekterade jag över att de beskrev att självskyddsträningen var rolig och framför allt nyttig i deras yrkesroll. Dock beskrev de att det var en vinst varje gång de inte behövde använda laga befogenhet i det faktiska arbetet. Min upplevelse är att de premierade de sociala förmågorna i stor utsträckning för att undvika situationer av våldsutövande.

Min roll i studien kan förstås ha påverkat intervjupersonernas resonering om vilka kompetenser som är bra. Även om jag inte kände intervjupersonerna personligen visste de att jag arbetar inom Kriminalvården. Att jag jobbar inom Kriminalvården, dessutom som chef, kan

ha förstärkt deras uttryck om ett humant bemötande av klienter. Jag upplevde dock att de var väldigt öppna och informativa och jag får förlita mig på min upplevelse av genuinitet under intervjuerna.

Intervjumaterialet blev omfattande och jag fick under intervjuerna tillgång till en stor mängd information. Jag har tidigare resonerat i metodkapitlet om att jag vid transkriberingen hade kunnat välja att enbart transkribera de delar av intervjuerna som skulle ligga till grund för analysen. Detta hade underlättat hanteringen av materialet i ett senare skede, där jag inte haft lika stort material att utgå från. Jag upplevde ändå att det var en vinst att ha hela underlaget vid analysen då kontexten kom fram på ett bra sätt. All den information jag fick gav mig en värdefull insyn i dessa kriminalvårdares upplevelse av sitt arbete och sin arbetsroll.

6.3 Fortsatt forskning

Som jag nämnde i kapitlet för metod så skulle en viktig källa för kvalitativ studie inom detta område vara att ha direktobservationer. För att kunna gardera sig för eventuella tillrättalagda berättelser skulle en direktobservation kunna ge värdefull information där man studerar kriminalvårdare i deras utövande av tvångsåtgärder samt användande av laga befogenhet. Detta skulle kunna möjliggöra en utökad analys av kriminalvårdarnas rolltagande samt ge inblick i hur utövande av makt ser ut i verkligheten. En sådan studie skulle dock innebära större etiska övervägningar, då en sådan direktobservation oundvikligen skulle innebära att även klienter till del ingår i studien. Ett alternativ till denna studie skulle även kunna vara att intervjua fler individer och att i urvalet även ta dem som inte arbetar med laga befogenhet. Detta för att kunna analysera rolltagande och relation till maktutövande relaterat till flera kategorier av kriminalvårdare.

7. Referenslista

Brottsbalk (1962:700). Stockholm: Justitiedepartementet.

Bruhn, A., Nylander, P-Å. & Lindberg, O. (2013). Fyra korta artiklar om Kriminalvård (Working Papers and Reports Social work nr 2). Örebro: Örebro Universitet.

Crang, M. & Cook, I. (2007). *Doing Ethnographies*. London: Sage.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2002). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik.

Foucault, M. (2001). *Övervakning och straff. Fängelsets födelse* (3:e uppl.) (C.G. Bjurström övers.). Lund: Arkiv förlag (Originalarbete publicerat 1974).

Goffman, E. (2000). *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik* (4:e uppl.) (S. Bergström övers.). Stockholm: Prisma (Originalarbete publicerat 1959).

Kriminalvårdens arbetsordning (2020). Norrköping: Kriminalvårdens digitaltryck. Beställningsnummer: 7089.

Kriminalvården (2013), *Medarbetarpolicy.*, diariennr. 11-2012-26022. Norrköping: Huvudkontoret.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Winther Jørgensen, M & Phillips, L (1999). *Diskursanalys som teori och metod* (S-E Torhell övers.). Lund: Studentlitteratur.

Internetkällor

Krim: vård. Kriminalvården [online]. Tillgänglig: www.kriminalvarden.se [2021-04-25]

Kriminalvårdens forskning och utvärdering [online]. Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/kriminalvardens-forskning/> [2021-04-25]

Bilaga 1

Hej!

Jag håller på att skriva en kandidatuppsats i sociologi vid Lunds universitet och eftersom jag har arbetat i Kriminalvården i cirka 14 år var det naturligt för mig att välja att skriva om kriminalvård. Jag tänkte att jag skulle presentera vad syftet är med studien så att du vet vad du kommer intervjuas om.

Jag har valt att titta på hur kriminalvårdare upplever sitt arbete och sin yrkesroll. Jag är särskilt intresserad av att undersöka hur du ser på att arbeta med tvångsåtgärder. Jag använder mig av begreppet tvångsåtgärder som ett brett begrepp (och det innefattar allt från delta i verkställande av frihetsberövande, genomföra drogprov till att använda sig av laga befogenhet kopplat till incidenter m.m.).

Utifrån de frågeställningar jag har bedömer jag att intervjun kommer att ta cirka 60 minuter. Ditt deltagande i intervjun är frivilligt och jag tackar för att du sagt ja till att delta, du har när du vill möjlighet att avsluta din medverkan om du skulle ångra dig.

Jag skulle gärna använda mig av en diktafon (en form av inspelningsredskap) vid intervjun, förutsatt att du är okej med det. Om jag får spela in intervjun kommer jag därefter transkribera den (omvandla ljudmaterialet till ett manus) och sedan radera inspelningen. I transkriberingsmanuset kommer inte ditt namn framgå. Om du inte känner dig bekväm med att jag spelar in intervjun så gör jag inte det. Jag kommer vid början av intervjutillfället inhämta muntligt samtycke av dig gällande att delta samt att använda diktafon.

Jag har fått godkänt att sitta på anstalten och genomföra intervjun. Jag tänkte att vi kan försöka boka in ett tillfälle som passar dig via mejl.

Med vänlig hälsning

Ulrika Viinikka

Bilaga 2

Intervjuguide

Grundläggande frågor om att jobba i Kriminalvården

- Berätta lite om när du började i Kriminalvården (uppföljningsfrågor: *hur länge har du arbetat, hur upplevde du det att vara ny i Kriminalvården, vad gav introt dig för förutsättningar att genomföra jobbet, vad tyckte du om grundutbildningen, vilken avdelning arbetar du på, har du arbetat på andra avdelningar förutom den*).
- Berätta om din tidigare arbetslivserfarenhet (uppföljningsfrågor; *vad har du jobbat med innan, vilka tidigare jobb/erfarenheter har du haft mest nytta av i arbetet här*).
- Berätta om när du sökte dig till Kriminalvården (uppföljningsfrågor; *hur hittade du jobbet, vad var det som intresserade dig med Kriminalvården, var det som du trodde att det skulle vara*).
- Vad skulle du beskriva är en bra kriminalvårdare? (uppföljningsfrågor; *vad behöver man för att stanna i kriminalvården, vad är roligast med jobbet, vad är svårast med jobbet, vad har du som gör dig till en bra kriminalvårdare, hur använder du det i arbetet*).

Fördjupande frågor om att jobba i Kriminalvården (tvångsåtgärder)

- Beskriv vad som är det viktigast egenskaperna en kriminalvårdare behöver ha (*verbal förmåga/fysisk hälsa/styrka/känslokontroll/hantera andras känslor*).
- Vad är tvångsåtgärder för dig (uppföljningsfrågor; *vilka tvångsåtgärder behöver du oftast använda, vad tänker du kring att intagna blir avskilda, när tycker du att det är behövligt att avskilja, vad tänker du kring att låsa in intagna i bostadsrum, vad tänker du kring att ta urin-/drogprov, vad tänker du kring att visitera person/bostadsrum*).
- Beskriv vad du tänker kring laga befogenhet/nödvärn (uppföljningsfrågor; *hur ofta övar du på nödvärn/laga befogenhet, vad tycker du om att öva på laga befogenhet, är det något som är svårare/lättare i nödvärn/laga befogenhetsövning, vilka styrkor/kompetenser är viktiga för att bli bra på laga befogenhet, beskriv en typiskt "bra" utövare av laga befogenhet, har du expanderbatong/OC, hur länge har du haft det, hur ofta övar du på att använda expanderbatong, ingår du i insatsstyrkan, hur ofta övar ni, är du larmchef/vakthavande befäl/insatsledare, hur ofta övar du på den rollen*).
- När måste man använda laga befogenhet/nödvärn (uppföljningsfrågor; *vilka situationer tycker du kräver laga befogenhet, beskriv hur du resonerar innan du använder laga befogenhet, hur ofta behöver du använda laga befogenhet i jobbet, har du behövt göra ingripande i larmstyrka, hur tänker du kring sådana situationer, ingår du i insatsstyrkan, har du behövt göra ingripanden med insatsstyrkan, hur tänker du kring sådana situationer, finns det något tillfälle du upplevt att ingripande*

inte varit behövt – beskriv, upplever du att det är en skillnad i att beordra till ingripanden mot att utöva ingripanden – hur skiljer det sig).

- *Efter du utövat ingripanden – hur hanterar du det (uppföljningsfrågor, vad är viktigt för att hantera/bearbeta ett ingripande, hur ser stödet ut från kollegor, hur stödjer du kollegor efteråt, hur återhämtar du dig från stress/adrenalin, hur upplever du att det är att gå från ingripande/laga befogenhet till "vardagligt" jobb, beskriv hur du växlar mellan laga befogenhet och mer vårdande arbetande, uppstår svårigheter mellan dig och intagna efter ingripanden i vardagligt arbete, om – hur gör du för att överbrygga hinder).*

Personlig beskrivning – skillnader privat roll och yrkesroll

- *Berätta om dig själv (uppföljningsfrågor; hur gammal är du, vad gör du på din fritid – träning osv.).*
- *Använder du några strategier för att skilja mellan yrkesrollen och privatrollen (uppföljningsfrågor; behöver du skilja mellan yrkes- och privatroll, beskriv hur du skiljer på rollerna, efter en dag där du gjort ett ingripande – behöver du göra något särskilt för att känna dig privat igen, vad gör du för att återhämta dig från jobbet, beskriv ett tillfälle där du funderat på ett ingripande efter arbetsdagens slut, är du samma person på jobbet som hemma – vad skiljer).*
- *Beskriv hur din yrkesroll har påverkat dig som person (uppföljningsfrågor; beskriv vilka styrkor arbetet gett dig, är det något du vill utveckla hos dig själv, upplever du att personer förändras av att arbeta i Kriminalvården, upplever du att du har en annan syn på dig själv efter att du började arbeta i Kriminalvården – hur har synen förändrats).*

Avrundning

- *Det här var mina frågor. Har du något du vill tillägga eller fråga om innan vi avslutar intervjun?*

Bilaga 3

Begrepp i Kriminalvården

Inom Kriminalvården används en rad begrepp som kan vara svåra att förstå och relatera till för utomstående. Denna bilaga förklarar därmed begrepp som förekommer i uppsatsen. Följande begrepp kommer från Brottsbalk (1962:700), Fängelselag (2010:610), FARK Fängelse (2011:1), Kriminalvårdens arbetsordning (2020) samt KOS 2019, Kriminalvård och statistik (2020):

Verkställighet – Det sätt straffet avtjänas på (exempelvis inom fängelse eller frivård).

Klient – Person som avtjänar ett straff, är häktad eller av annan anledning omhändertas av Kriminalvården.

Intagna/intagen – Se ovan, gällande klient.

Anstalt – Frihetsberövande straff verkställs på anstalt (ett annat ord för fängelse).

Nödvärn – rätten att värja sig mot angrepp när det föreligger fara för liv, hälsa, egendom eller något annat skyddat intresse som är viktigt för rättsordningen.

Laga befogenhet – våld får användas gentemot en klient om det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, exempelvis vid våld eller hot om våld, motvärn samt för att hindra rymning eller för att ordningen ska kunna upprätthållas.

Kroppsvsitation – eftersökande av otillåtna föremål på en klient.

Fängsel – handfängsel som används om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, exempelvis vid våldsamt beteende eller vid transport.

Drogprov – urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att en intagen inte är påverkad av alkohol, narkotika eller något annat berusningsmedel.

Vakthavande befäl – utövar, i den utsträckning som behövs för uppdraget, det operativa ledningsansvaret över medarbetare som tjänstgör inom verksamhetsstället.

Larmchef – leder och samordnar verksamheten vid larm och andra befarade eller inträffade incidenter, under styrning av vakthavande befäl.